

Migracions i Ciutadania**2015/2016**

Codi: 43148

Crèdits: 12

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313769 Antropologia: Recerca Avançada i Intervenció Social	OT	0	A

Professor de contacte

Nom: Montserrat Ventura Oller

Correu electrònic: Montserrat.Ventura@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Equip docent

Maria Montserrat Clua Fainé

Jorge Grau Rebollo

Balint Abel Beremenyi

Dan Rodríguez García

Josep Lluís Mateo Dieste

Equip docent extern a la UAB

Sabine Kradolfer

Prerequisits

No hi ha prerequisits

Objectius

Aquest mòdul forma part de l'especialitat E2 "Espais i relacions transnacionals"; pretén la formació sobre els principals conceptes i teories explicatives de les migracions; les etapes fonamentals i tendències actuals de les migracions internacionals; el panorama sociodemogràfic actual; anàlisi crítica dels censos; els principals models, reptes i tendències en gestió de la immigració i la diversitat; les diferents fonts per a l'estudi de les migracions. Desenvolupament d'una perspectiva d'anàlisi comprehensiva, comparativa i crítica en l'abordatge de les temàtiques estudiades. Específicament, s'aprofundeix en el camp de les migracions i l'educació a partir d'estudis etnogràfics i comparatius, les característiques del Magreb i del seu específic procés migratori i l'anàlisi de les nocions identitat, nació i ciutadania, a partir dels diferents tipus de discursos, així com dels sistemes de classificació social a partir de l'anàlisi crític dels censos.

Objectius:

- Conèixer els principals conceptes i teories explicatives de les migracions i la ciutadania
- Conèixer les etapes fonamentals i tendències actuals de les migracions internacionals i el panorama sociodemogràfic actual (a nivell local, nacional i internacional).
- Analitzar els models principals, els reptes i tendències en gestió de la immigració i la diversitat, i alguns dels debats implicats en relació a la ciutadania

- Saber fer ús de diferents fonts (bibliogràfiques, administratives, multimèdia, etc.) per a l'estudi crític dels censos i les migracions.
- Analitzar fenòmens migratoris en relació a àmbits temàtics i àrees etnogràfiques específiques
- Desenvolupar una perspectiva d'anàlisi comprehensiva, comparativa i crítica sobre els fenòmens estudiats.

Competències

- Conèixer els desenvolupaments epistemològics i metodològics relatius a la recerca en antropologia i a la intervenció social en contextos de diversitat cultural.
- Defensar arguments i justificar una idea amb claredat i precisió, d'una manera apropiada al context, valorant les aportacions d'altres persones
- Fer recerca etnogràfica i teòrica sobre qüestions antropològiques vinculades amb les identitats i les transnacionalitats.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
- Relacionar de manera sistemàtica conceptes, teories i orientacions teòriques de la disciplina per a analitzar contextos etnogràfics específics.
- Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca
- Utilitzar amb eficàcia les tecnologies de la informació i de la comunicació en la recollida, l'elaboració i la transmissió de coneixement.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar el context històric i cultural d'una orientació teòrica o una teoria antropològica.
2. Analitzar exemples específics de fenòmens transnacionals i els seus contextos etnogràfics específics.
3. Aplicar els coneixements adquirits i resoldre problemes en contextos etnogràfics particulars
4. Combinar de forma original les idees, fruit de la possessió i comprensió dels coneixements adquirits, en treballs d'investigació d'antropologia i intervenció social.
5. Diferenciar els conceptes teòrics, els conceptes propis de la cultura de l'antropòleg i els conceptes propis de la cultura que s'estudia.
6. Escollir els arguments adequats en les presentacions orals i escrites i justificar-los amb claredat i precisió, de forma apropiada per al context i valorant les aportacions d'altres persones.
7. Estudiar les relacions que estableixen els grups amb els hàbits culturals dels seus llocs d'origen.
8. Identificar els factors principals que intervenen en els processos migratoris i/o de mobilitat. Identificar els factors principals que intervenen en els processos migratoris i/o de mobilitat.
9. Identificar situacions socioculturals particulars i la seva relació amb fenòmens globals en investigacions antropològiques específiques.
10. Reconèixer i fer servir les tecnologies de la informació i de la comunicació d'acord amb el context etnogràfic de recerca o d'intervenció triat.

Continguts

Continguts:

1. Migracions internacionals

[Prof. Responsable: Dr. Dan Rodríguez] (5 sessions, 10 hores)

1. Conceptes, tipus i teories fonamentals sobre migracions.
2. Context global, etapes històriques, i tendències de les migracions internacionals.
3. Panorama sociodemogràfic de les migracions: Món, Europa, Espanya, Catalunya.
4. Models i debats sobre gestió de la immigració i la diversitat.
5. Claus i tendències en gestió de la immigració i la diversitat.

2. Migracions i educació

[Prof. Responsable: Dr. Ábel Bereményi] (11 sessions, 22 hores)

1. Els fills de la immigració internacional i les condicions d'integració social i educativa. Models teòrics i tradicions d'investigació socioantropològica sobre migracions, mobilitat i educació.
2. Enculturació, socialització i entorn d'aprenentatge: comparació internacional i relacions interculturals en contextos d'immigració.
3. Vinculació, desvinculació i construcció de la identitat i la diferència en l'escola primària.
4. Processos de minorització i experiència escolar: el cas de la immigració marroquina i l'Islam.
5. Processos de minorització i experiència escolar: debats en torn el caso de poble gitano en l'Europa actual.
6. Processos de minorització i experiència escolar: el cas de la immigració rumanesa.
7. Del gènere a la interseccionalitat. Investigacions sobre joventut i immigració.
8. Projectes comparatius recents sobre migracions i polítiques educatives.
9. Investigació etnogràfica, migracions i educació a Catalunya: projectes en curs I.
10. Investigació etnogràfica, migracions i educació a Catalunya: projectes en curs II

4. Societat, migracions, Magreb

[Prof. Responsable: Dr. Josep Lluís Mateo] (5 sesiones, 10 horas)

1. Repensant la història migratòria: del colonialisme als *gast-arbeiters*.
2. L'emigració cantada: les cançons com a font d'anàlisi.
3. Viure a Europa, casar-se al Marroc.
4. Barbes, vels i la reconstrucció cultural.
5. El cos transnacional: dimonis a ambdós costats de l'Estret

5. Identitats i ciutadania: discursos d'inclusió i exclusió en el món contemporani

[Prof. Responsable: Dra. Montserrat Clua] (5 sessions, 10 hores)

1. Identitat - nacionalitat - ciutadania: discursos i pràctiques d'inclusió i exclusió en la globalitat transnacional.
2. El concepte d'identitat en la modernitat occidental.
3. La construcció de les races i el racisme.
4. De la raça a l'ètnia; del racisme a l'etnicitat i la xenofòbia.
5. La nació, el nacionalisme i l'Estat-nació modern.

5. Antropologia Audiovisual

[Prof. Jordi Grau] (5 sessions, 10 hores)

1. L'antropologia audiovisual i el seu estudi: qüestions teòriques generals.
2. El text audiovisual. La inserció de productes audiovisuals en projectes d'investigació.
3. Etnografia i documental.
4. L'àmbit de la ficció. Reflexes i refraccions.
5. Exemples d'investigació combinant documental etnogràfic, film de ficció i etnografia. Tecnologies audiovisuals per l'investigació antropològica: nous formats i suports

6. Sistemes de classificació social i censos

[Prof. Responsable: Sabine Kradolfer] (4 sessions, 8 hores)

1. La integració de la variable ètnica en els censos d'Amèrica Llatina i el seu rol en els sistemes de classificació social de les poblacions en els estats nacionals.
2. Aspectes polítics i línies de tensió entre grups socials en la negociació de la posada en estadística de la diversitat cultural.
3. Pràctiques i tècniques censals: exemples comparatius de diversos països d'Amèrica Llatina

(*) No cal cap coneixement previ ni de demografia, ni de mètodes quantitativs per poder assistir al curs

Metodologia

- Classes magistrals/expositives
- Lectura i anàlisi d'articles / informes d'interès
- Presentació/exposició oral de treballs
- Debats
- Estudio personal

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals/ expositives	70	2,8	1, 2, 5, 7, 8, 9
Tipus: Supervisades			
Presentació/ exposició oral de treballs/debats	70	2,8	3, 4, 6, 10
Tipus: Autònomes			
Elaboració de treballs	60	2,4	3, 4, 6, 10
Lectura i anàlisi d'articles/informes d'interès, estudi personal	100	4	1, 2, 5, 8, 9

Avaluació

Assistència i participació activa a classe	20%
Lliurament d'informes i treballs	30%
Assaig individual de mòdul	50%

Per poder ser avaluat, l'estudiant haurà d'assistir a un mínim del 80% de les sessions presencials i entregar tots els treballs, informes i evidències avaluables requerits, així com l'assaig individual. Per superar el mòdul, l'assaig individual haurà d'estar aprovat amb una nota mínima de 5/10. La qualificació final del mòdul resultarà de la ponderació establerta per a cadascuna de les evidències mencionades. Amb caràcter general, la no presentació de qualsevol d'elles suposarà la qualificació de "No evaluable". En casos excepcionals, degudament justificats, la comissió del programa del màster podrà resoldre un procediment alternatiu d'avaluació.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assaig individual de mòdul	50%	0	0	1, 3, 4, 5, 6, 10
Assistència i participació activa a classe	20%	0	0	3, 6, 10
Lliurament d'informes i treballs	30%	0	0	3, 4, 6, 10

Bibliografia

1. Migracions internacionals

Arango, J. (2003) "La explicación teórica de las migraciones: luz y sombra", *Migración y Desarrollo*, 1: 1-29. [versión original: Massey, D.S.; Arango, J.; Graeme, H.; Kouaouci, A.; Pellegrino, A.; Taylor, J.E. (2000) "Teorías sobre la migración internacional: una reseña y una evaluación", Revista *Trabajo*, 2(3): 5-49. México: UAM, UNAM y Plaza y Valdés Editores]

Arango, J. (2004) "La población mundial", en J. Romero (coord.), *Geografía Humana*, Barcelona: Ariel, Cap. 3 (pp. 55-99).

Castles, S.; Miller, M. (2009) "Introduction", en *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, 4th edn., Basingstoke and New York: Palgrave-Macmillan and Guilford Books, pp. 1-20. [edición en castellano: *La era de la migración: movimientos internacionales de población en el mundo moderno*. México: UA-Zacatecas, 2004]

Blanco, C. (2000) *Las migraciones contemporáneas*, Madrid: Alianza.

Glick Schiller, N., Basch, L.; Blanc-Szanton, C. (1995) "From immigrant to transmigrant: theorising transnational migration", *Anthropological Quarterly*, 68(1): 48-54.

2. Migracions i educació

Alba, R. & Holdaway, J (2013) *The Children of Immigrants in School. A comparative look at integration in the US and Western Europe*, NY: New York University Press

Anderson-Levitt, K. M. Ed. (2010) *Anthropologies of Education. A Global Guide to Ethnographic Studies of Learning and Schooling*, London: Berghahn Books.

García Castaño, F.J. y Carrasco, S. Eds. (2012) , *Población inmigrante y escuela. Conocimientos y saberes de investigación*. Madrid: Ministerio de Educación

Levinson, B.et al. (1997) *The cultural production of the educated person*, NY: SUNY Press

Spindler, G & L, Eds. (2000) *Fifty years of Anthropology and Education*, NY: LEA

CAMPUS VIRTUAL: textos en pdf de bibliografía especializada y detallada por temas; referentes teóricos, antecedentes de investigación y publicaciones del profesorado del curso.

3. Societat, migracions, Magreb

Balandier, G. (1971). *Teoría de la descolonización. Las dinámicas sociales*, Buenos Aires, Ed. Tiempo Contemporáneo.

López García, B.; Berriane, M. (dir.). (2004). *Atlas de la emigración marroquí en España*, Madrid, Taller de Estudios Internacionales Mediterráneos - Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales - UAM Ediciones.

Mateo Dieste, J.L. (2013). "Estrategias matrimoniales y parentesco entre las clases populares del norte de Marruecos y la emigración a Cataluña", *Revista Internacional de Sociología*, vol. 71, nº 2, pp. 415-439.

Roy, O. (2003). *El islam mundializado. Los musulmanes en la era de la globalización*, Barcelona, Edicions Bellaterra.

Sayad, A. (1991). *L'immigration ou les paradoxes de l'alterité*, Bruxelles, De Boeck Université. Barcelona, Anthropos.

_____. (2010). *La doble ausencia. De las ilusiones del emigrado a los padecimientos del inmigrado*, Barcelona, Anthropos.

4. Identitats i ciutadania

Barth, Frederik (1976) [1969]. *Los grupos étnicos y sus fronteras*. México: Fondo de Cultura Económica, especialmente la "Introducción".

Bauman, Zygmunt (1990). "Modernity and Ambivalence", en *Theory, Culture & Society*, London: Newbury Park and New Deli:Sage, vol.7, 143-169.

Brubaker, Rogers & Cooper, Frederick (2000). Beyond "identity". *Theory and Society*. 29 (1-47)

San Román, Teresa (1996). "Retomando marginación y racismo. Hipótesis sobre el discurso y su causa", en *Los muros de la separación. Ensayo sobre heterofobia y filantropía*, Bellaterra-Madrid: Servei de Publicacions de la UAB-Tecnos, 232-242.

Stolcke, Verena (1995). "Talking Culture. New Boundaries, New Rhetorics of Exclusion in Europe", *Current Anthropology*, 36, 1-24.

_____. (2001). "La "naturaleza" de la nacionalidad", *Illes i imperis: Estudios de historia de las sociedades en el mundo colonial y post-colonial*, nº5, 135-160

5. Antropologia audiovisual

BANKS, Marcus; RUBY, Jay (2011) "Introduction: Made to be seen. Historical Perspectives on Visual Anthropology". In M. Banks & J. Ruby (eds.) *Made to be seen. Historical Perspectives on the History of Visual*. Chicago: Chicago University Press, pp. 1-18.

GRAU REBOLLO, J. (2012) "Antropología Audiovisual. Reflexiones teóricas", 43: 155-169. UAM, Alteridades Mexico D.F.

GRAU REBOLLO, J. (2005) "Antropología, cine y refracción: Los textos fílmicos como documentos etnográficos", en 21. Publicación electrónica: *Gazeta de Antropología*. <http://www.ugr.es/~pwlac/Welcome.html>. ISSN 0214-7564. Texto 21-03

GRIMSHAW, Anna; RAVETZ, Amanda. (Eds.) (2005). *Visualizing Anthropology*. Bristol: Intellect Books

MACDOUGALL, David. (2011). "Anthropological Filmmaking: An empirical Art". In Margolis, Eric & Pauwels, Luc (Eds.) (2011) *The SAGE Handbook of Visual Research Methods*. London: SAGE, pp. 99-113.

PIAULT, Marc Henry. (2002). *Antropología y cine*. Madrid: Cátedra.

PINK, Sarah. (2007 [2001]). *Doing Visual Ethnography*. London: Sage.

6. Sistemes de classificació social i censos

Angosto-Ferrández, Luis Fernando & Sabine Kradolfer, 'Race, Ethnicity and National Censuses in Latin American States: Comparative Perspectives', in Luis Fernando Angosto-Ferrández and Sabine Kradolfer (eds), *Everlasting Countdowns: Race, Ethnicity and National Censuses in Latin American States*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2012, pp. 1-40.

Del Popolo, Fabiana, Ana María Oyarce, Susana Schkolnik and Fernanda Velasco. 2009. *Censos 2010 y la inclusión del enfoque étnico: hacia una construcción participativa con pueblos indígenas y afrodescendientes de América Latina*. Santiago de Chile: Naciones Unidas.

Gundermann, Hans, Jorge Vergara and Rolf Foerster. 2005. Contar a los indígenas en Chile. Autoadscripción étnica en la experiencia censal de 1992 y 2002. *Estudios Atacameños*, 30: 91-115.

Kertzer, David and Arel, Dominique. 2002. *Census and Identity: the Politics of Race, Ethnicity and Language in National Censuses*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nobles, Melissa. 2000. *Shades of Citizenship: Race and the Census in Modern Politics*. Stanford: Stanford University Press.

Petrucelli, José Luis. 2007. *A cor denominada. Estudos sobre a classificação racial*. Rio de Janeiro: DP&A/LPP-UERJ.

Skerry, Peter. 2000. Counting on the census: race, group identity, and the evasion of politics. Washington: Brookings Institution Press.

Schkolnik, Susana and Fabiana Del Popolo. 2005. Los censos y los pueblos indígenas en América Latina: una metodología regional. Santiago de Chile: CEPAL/CELADE.

Urrea, Fernando. 2011. Contar y ser contados. El Censo 2005 y las minorías étnicas. In Margarita Chaves (ed.) *La multiculturalidad estatalizada*. Bogotá: Instituto Colombiano de Antropología e Historia ICANH.

Valdivia, Néstor. 2011. *El uso de categorías étnico/raciales en censos y encuestas en el Perú: balance y aportes para una discusión*. Lima: GRADE.